

ВЕРХОВНИЙ СУД

Департамент аналітичної та правової роботи
вул. П. Орлика, 8, м. Київ, 01043
тел. (044) 207 35 46, тел./факс (044) 253 86 20
e-mail: inbox@supreme.court.gov.ua
Код ЄДРПОУ 41721784

Апеляційним судам

Апеляційним адміністративним судам

Апеляційним господарським судам

Верховний Суд у межах компетенції приділяє значну увагу питанням реалізації Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, а також застосуванню практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Положення вказаної Конвенції та правові позиції ЄСПЛ, викладені в рішеннях цього міжнародного судового органу, Верховний Суд ураховує під час здійснення правосуддя.

З метою забезпечення апеляційних та місцевих судів методичною інформацією з питань правозастосування надсилаємо копію аналітичного огляду рішень ЄСПЛ, постановлених проти України, що набули статусу остаточного в IV кварталі 2021 року.

Задля дотримання прав людини та основоположних свобод під час здійснення правосуддя, недопущення їх обмежень або порушень просимо врахувати висновки рішень ЄСПЛ й довести їх до відома суддів першої та апеляційної інстанцій.

Додаток: на 42 арк. в 1 прим.

Керівник департаменту

Расім БАБАНЛИ

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ
УКРАЇНИ
Мін'юст

Верховний Суд

вул. Архітектора Городецького, 13, м. Київ, 01001
тел.: (044) 364-23-93, факс: (044) 271-17-83
E-mail: callcentre@minjust.gov.ua,
themis@minjust.gov.ua,
Web: <http://www.minjust.gov.ua>,
код згідно з ЄДРПОУ 00015622

Аналітичний огляд рішень Європейського суду з прав людини, що набули статусу остаточного у IV кварталі 2021 року

Аналітичний огляд надсилається на виконання статті 14 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» та містить аналіз обставин, які призвели до визнання Європейським судом з прав людини (далі – Європейський суд) порушень Україною положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).

I. Щодо порушення статті 5 (право на свободу та особисту недоторканість) Конвенції

Порушення статті 5 Конвенції встановлено у рішеннях Європейського суду у справах «*Нечай проти України*» (заява № 15360/10, рішення від 01.07.2021, набуло статусу остаточного 01.10.2021), «*Дешко та інші проти України*» (заява № 72209/13 та 2 інші, рішення від 14.10.2021), «*Заслонов проти України*» (заяви № 4587/20 та № 47262/20, рішення від 14.10.2021), «*Черних та Грубий проти України*» (заяви № 59197/19 та № 33320/20, рішення від 28.10.2021), «*Крупа проти України*» (заява № 55903/20, рішення від 18.11.2021), «*Севастьянов проти України*» (заява № 37650/13 та № 55971/13, рішення від 25.11.2021), «*Горожанкін та інші проти України*» (заява № 13582/11 та 2 інших, рішення від 02.12.2021), «*Колос проти України*» (заява № 49002/20, рішення від 02.12.2021), «*Мінаєв та Корж проти України*» (заяви № 82724/17 та № 40291/18, рішення від 16.12.2021).

Обставини, що призвели до порушення Конвенції:

- 1) незаконне та/або необґрунтоване тримання заявників під вартою під час кримінального провадження (рішення *Горожанкін та інші проти України*, *Мінаєв та Корж проти України*);

СЕДАСКОД
Міністерство юстиції України
№ 131707/5.2.2/22-21 від 30.12.2021
Підписувач Давидчук Ольга Василівна
Сертифікат 58E2D9E7E9D0307B0400000076B17009B228A00
Дійсний з 23.10.2020 0:00:00 по 23.10.2022 0:00:00

ВЕРХОВНИЙ СУД
№47/01-22 від 06.01.2022

- 2) надмірна та/або необґрунтована тривалість тримання заявників під вартою під час кримінального провадження (рішення *Дешко та інші проти України*, *Заслонов проти України*, *Черних та Грубий проти України*, *Крупа проти України*, *Севастьянов проти України*, *Колос проти України*, *Нечай проти України*).

Для вирішення встановлених Європейським судом проблем пропонуємо: забезпечити неухильне дотримання суддями вимог Конвенції, практики Європейського суду та Кримінального процесуального кодексу України під час обрання підозрюваному/обвинуваченому запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, а також не допускати надмірної тривалості тримання осіб під вартою на усіх стадіях кримінального провадження;

суддям під час обрання підозрюваному/обвинуваченому запобіжного заходу належним чином оцінювати обставини та необхідність застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, розглядати можливість застосування інших запобіжних заходів як альтернативу триманню під вартою на усіх стадіях кримінального провадження.

Довідково: про встановлені Європейським судом порушення Конвенції було повідомлено Кабінет Міністрів України та Апарат Верховної Ради України.

II. Щодо порушення статті 6 (право на справедливий суд) Конвенції

Порушення статті 6 Конвенції встановлено у рішеннях Європейського суду у справах *«Нечай проти України»* (заява № 15360/10, рішення від 01.07.2021, набуло статусу остаточного 01.10.2021), *«Гуменюк та інші проти України»* (заява № 11423/19, рішення від 22.07.2021, набуло статусу остаточного 22.11.2021), *«Дешко та інші проти України»* (заява № 72209/13 та 2 інші, рішення від 14.10.2021), *«Заслонов проти України»* (заяви № 4587/20 та № 47262/20, рішення від 14.10.2021), *«Панченко та інші проти України»* (заява № 66179/14 та 3 інші заяви, рішення від 14.10.2021), *«Метьолкіна та інші проти України»* (заява № 4827/11 та 4 інші, рішення від 28.10.2021), *«Дамбе та інші проти України»* (заява № 27117/20 та 4 інші, рішення від 28.10.2021), *«Крупа проти України»* (заява № 55903/20, рішення від 18.11.2021), *«Пізінциалі та інші проти України»* (заява № 42485/20 та 2 інші, рішення від 18.11.2021), *«Лутченко та Мальчик проти України»* (заяви № 31725/20 та № 5904/21, рішення від 18.11.2021), *«Севастьянов проти України»* (заява № 37650/13 та № 55971/13, рішення від 25.11.2021), *«Ситник проти України»* (заява № 55902/20, рішення від 02.12.2021), *«Центр «Україна» проти України»* (заява № 2836/10, рішення від 25.11.2021), *«Головатюк та інші проти України»* (заява № 28662/20 та 8 інших, рішення від 16.12.2021), *«Кислицький та інші проти України»* (заява № 44065/15 та 5 інших, рішення від 16.12.2021), *«Мітсопулос проти України»* (заява № 62006/09, рішення від 09.12.2021), *«Слободян проти України»* (заява № 2511/16, рішення від 09.12.2021).

Обставини, що призвели до порушення Конвенції:

- 1) обмеження доступу до суду колишніх суддів Верховного Суду України, що перешкодило їм оскаржити недопуск до виконання їхніх суддівських функцій (рішення *Гуменюк та інші проти України*);
- 2) відмова у доступі до судів вищих інстанцій під час цивільних проваджень (рішення *Метьюлкіна та інші проти України*);
- 3) відмова у доступі до суду у зв'язку із запереченням адміністративними судами наявності у них юрисдикції розглянути позов заявника по суті на користь загальних судів, які також відмовляли заявнику у відкритті провадження, вважаючи, що це питання належало до юрисдикції адміністративних судів (рішення *Панченко та інші проти України*);
- 4) надмірна тривалість кримінальних/цивільних проваджень (рішення *Нечай проти України, Дешко та інші проти України, Заслонов проти України, Дамбе та інші проти України, Крупа проти України, Пізінцалі та інші проти України, Лутченко та Мальчик проти України, Севастьянов проти України, Ситник проти України, Головатюк та інші проти України, Кислицький та інші проти України*);
- 5) позбавлення остаточного рішення суду законної сили новим рішенням, що призвело до порушення принципу юридичної визначеності (рішення *Центр «Украса» проти України, Мітсопулос проти України*);
- 6) неможливість допиту свідка заявником, що перешкоджало ефективному здійсненню ним свого права на захист, у зв'язку з відсутністю у національному законодавстві України норми про привід у суд свідків (у тому числі потерпілих) під час розгляду справ про адміністративні правопорушення (рішення *Слободян проти України*).

Для вирішення встановлених Європейським судом проблем пропонуємо: дотримуватися положень Конвенції, практики Європейського суду та національного законодавства під час розгляду клопотань про поновлення процесуального строку на апеляційне та касаційне оскарження і уникати формального підходу у застосуванні процесуальних норм під час розгляду клопотань сторін у справі;

забезпечити апеляційні та місцеві суди відповідною методичною інформацією з питань правозастосування з метою недопущення відмови у доступі до суду у зв'язку з запереченням адміністративними та загальними судами своєї юрисдикції розглядати позови засуджених осіб на рішення комісій про відмову у задоволенні заяви про переведення до іншої установи виконання покарань;

дотримуватися засад і принципів здійснення судочинства, зокрема принципів юридичної визначеності та остаточності судових рішень (*res judicata*), не допускати скасування рішень судів нижчих інстанцій, які набрали законної сили; також звернути особливу увагу, що згаданий принцип

остаточності судових рішень полягає у тому, що жодна зі сторін не має права вимагати перегляду остаточного та обов'язкового рішення суду лише з тієї причини, що вона має на меті домогтися нового слухання справи та нового її вирішення. Повноваження вищих судових органів стосовно перегляду мають реалізовуватися для виправлення судових помилок та недоліків судочинства, а не для здійснення нового судового розгляду. Перегляд не повинен фактично підміняти собою апеляцію, а сама можливість існування двох точок зору на один предмет не є підставою для нового розгляду. Винятки з цього принципу можуть мати місце лише за наявності підстав, обумовлених обставинами важливого та вимушеного характеру;

дотримуватися розумних строків судового розгляду справ, що є складовою ефективного правосуддя;

продовжити роботу робочої групи Верховного Суду з питань визначення напрямів вирішення проблеми надмірної тривалості судових проваджень відповідно до практики Європейського суду.

Довідково: про встановлені Європейським судом порушення Конвенції було повідомлено Кабінет Міністрів України та Апарат Верховної Ради України.

III. Щодо порушення статті 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя) Конвенції

Порушення статті 8 Конвенції було констатовано у рішеннях Європейського суду у справах *«Берлізев проти України»* (заява № 43571/12, рішення від 08.07.2021, набуло статусу остаточного 08.10.2021), *«Гуменюк та інші проти України»* (заява № 11423/19, рішення від 22.07.2021, набуло статусу остаточного 22.11.2021), *«Вихованок проти України»* (заява № 12962/19, рішення від 07.10.2021), *«Спіцин проти України»* (заява № 52411/18, рішення від 07.10.2021), *«Жупан проти України»* (заяви № 38882/18 та № 50200/19, рішення від 07.10.2021).

Обставини, що призвели до порушення Конвенції:

- 1) неможливість виконання заявниками своїх суддівських функцій в якості суддів Верховного Суду, що становило незаконне втручання у приватне життя заявників (рішення *Гуменюк та інші проти України*);
- 2) незаконне здійснення працівниками міліції відеозйомки під час проведення негласних слідчих дій, що становило втручання у право заявника на повагу до приватного життя (рішення *Берлізев проти України*);
- 3) невжиття органами державної влади належних заходів для виконання судового рішення стосовно дотримання домовленостей про побачення заявника з дитиною (рішення *Вихованок проти України*, *Спіцин проти України*);
- 4) невжиття органами державної влади належних заходів для виконання судового рішення щодо возз'єднання заявниці з дитиною (рішення *Жупан проти України*).

Для вирішення встановлених Європейським судом проблем пропонуємо: дотримуватися положень Конвенції, практики Європейського суду та національного законодавства під час розгляду питань належності та допустимості доказів у кримінальному провадженні з метою уникнення порушення прав обвинуваченої особи;

забезпечувати належний розгляд справ стосовно встановлення побачень з дитиною, беручи до уваги та ретельно аналізуючи аргументи кожної зі сторін та обставини у кожній конкретній справі.

Довідково: про встановлені Європейським судом порушення Конвенції було повідомлено Кабінет Міністрів України та Апарат Верховної Ради України.

IV. Щодо порушення статті 13 (право на ефективний засіб юридичного захисту) Конвенції

Порушення статті 13 Конвенції було констатовано у рішеннях Європейського суду у справах *«Нечай проти України»* (заява № 15360/10, рішення від 01.07.2021, набуло статусу остаточного 01.10.2021), *«Дамбе та інші проти України»* (заява № 27117/20 та 4 інші, рішення від 28.10.2021), *«Пізінциалі та інші проти України»* (заява № 42485/20 та 2 інші, рішення від 18.11.2021), *«Лутченко та Мальчик проти України»* (заяви № 31725/20 та № 5904/21, рішення від 18.11.2021), *«Головатюк та інші проти України»* (заява № 28662/20 та 8 інших, рішення від 16.12.2021), *«Кислицький та інші проти України»* (заява № 44065/15 та 5 інших, рішення від 16.12.2021), *«Панченко та інші проти України»* (заява № 66179/14 та 3 інші заяви, рішення від 14.10.2021).

Обставини, що призвели до порушення Конвенції:

- 1) відсутність ефективного засобу юридичного захисту щодо скарг на надмірну тривалість цивільних/кримінальних проваджень (рішення *Нечай проти України, Дамбе та інші проти України, Пізінциалі та інші проти України, Лутченко та Мальчик проти України, Головатюк та інші проти України, Кислицький та інші проти України*);
- 2) відсутність ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з відмовою органів влади перевести заявників до установ виконання покарань ближче до їх місця проживання або місця проживання їхніх родин (рішення *Панченко та інші проти України*).

Для вирішення встановлених Європейським судом проблем пропонуємо: забезпечити дотримання судами положень Конвенції, практики Європейського суду та національного законодавства з метою недопущення надмірно тривалого розгляду справ суддями;

забезпечити апеляційні та місцеві суди відповідною методичною інформацією з питань правозастосування з метою недопущення відмови у доступі до суду у зв'язку з запереченням адміністративними та загальними судами своєї юрисдикції розглядати позови засуджених осіб на рішення комісій про відмову у задоволенні заяви про переведення до іншої установи виконання покарань.

Довідково: про встановлені Європейським судом порушення Конвенції було повідомлено Кабінет Міністрів України та Апарат Верховної Ради України.

V. Щодо порушення статті 1 Першого протоколу (захист права власності) до Конвенції

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції було констатовано у рішенні Європейського суду у справі «*Мітсопулос проти України*» (заява № 62006/09, рішення від 09.12.2021), «*ТОВ «Бриг-А» проти України*» (заяви № 75237/10 та № 75295/10, рішення від 09.12.2021).

Обставини, що призвели до порушення Конвенції:

- 1) незаконне позбавлення заявника права власності на його майно в результаті перегляду та скасування остаточного рішення суду, яке набрало законної сили та підлягало виконанню (рішення *Мітсопулос проти України*);
- 2) позбавлення підприємства-заявника земельної ділянки, що поклало на нього непропорційний тягар (рішення *ТОВ «Бриг-А» проти України*).

Для вирішення встановлених Європейським судом проблем пропонуємо: забезпечити дотримання суддями засад і принципів здійснення судочинства, зокрема принципів юридичної визначеності та остаточності судових рішень (*res judicata*), вимоги обґрунтованості та вмотивованості судових рішень, а також не допускати ігнорування аргументів сторін у справі.

Довідково: про встановлені Європейським судом порушення Конвенції було повідомлено Кабінет Міністрів України.

Повідомляємо, що ознайомитися з автентичними перекладами українською мовою вказаних рішень можна на офіційному сайті Міністерства юстиції України (<https://minjust.gov.ua/m/rishennya-schodo-ukraini-vineseni-evropeyskim-sudom-z-prav-lyudini>).

Додаток: *копії стислих викладів рішень.*

**В.о. Уповноваженого у справах
Європейського суду з прав людини**

Ольга ДАВИДЧУК

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «БУТОВ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF BUTOV AND OTHERS v. UKRAINE)
(Заяви №№ 44272/20 та 6 інших)

Стислий виклад рішення від 14 жовтня 2021 року

Заявники тримались під вартою у Державних установах «Черкаський слідчий ізолятор», «Запорізький слідчий ізолятор», «Київський слідчий ізолятор» та «Дніпровський слідчий ізолятор».

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за статтями 3 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на неналежні умови тримання їх під вартою та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим.

Розглянувши скарги заявників за статтями 3 та 13 Конвенції, Європейський суд нагадав, що під час встановлення, чи є умови тримання такими, «що принижують гідність» у розумінні статті 3 Конвенції, серйозний брак простору у в'язничних камерах вважається дуже впливовим чинником та може становити порушення як сам собою, так і в сукупності з іншими недоліками. Посилаючись на свою попередню практику, Європейський суд дійшов висновку, що умови тримання заявників під вартою були неналежними і у них не було ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з їх скаргами, та констатував порушення статей 3 та 13 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* скарги прийнятними;
3. *Постановляє*, що ці заяви свідчать про порушення статей 3 та 13 Конвенції у зв'язку із неналежними умовами тримання під вартою та відсутністю ефективного засобу юридичного захисту у національному законодавстві;
4. *Постановляє*, що
 - (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені у таблиці в додатку; ці суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «МЕТЬОЛКІНА ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF METYOLKINA AND OTHER v. UKRAINE)
(Заява № 4827/11 та 4 інші заяви)

Стислий виклад рішення від 28 жовтня 2021 року

У період з 2009 до 2015 роки заявникам було відмовлено у відкритті апеляційного та/або касаційного провадження у зв'язку із тим, що їхні скарги були подані після закінчення строку на таке оскарження, передбаченого чинним процесуальним законодавством, а клопотання заявників про поновлення строку не містили відповідних «поважних причин». Зокрема, у своїх клопотаннях заявники просили поновити строк на апеляційне та/або касаційне оскарження у зв'язку з несвоєчасним повідомленням/отриманням копій ухвал суду, що оскаржувалися.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на відмову у доступі до судів вищих інстанцій під час цивільних проваджень, сторонами яких вони були.

Розглянувши скарги заявників Європейський суд послався на свою попередню практику у справах проти України та встановив, що у цій справі застосування процесуальних норм, якими врегульовано питання поновлення процесуальних строків на апеляційне та касаційне оскарження, не можна вважати передбачуваним. Занадто формалістичний підхід судів під час розгляду клопотань про поновлення строків на оскарження перешкоджав ефективному доступу заявників до судів вищих інстанцій. У зв'язку з цим Європейський суд дійшов висновку, що у цій справі було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* заяви прийнятними;
3. *Постановляє*, що ці заяви свідчать про порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з відмовою у доступі до судів вищих інстанцій;
4. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені у таблиці в додатку, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
5. *Відхиляє* решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «КРУПА ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF KRUPA v. UKRAINE)
(Заява № 55903/20)

Стислий виклад рішення від 18 листопада 2021 року

З 2017 року заявник тримається під вартою у Державній установі «Черкаський слідчий ізолятор».

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за статтями 3 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на неналежні умови тримання його під вартою та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим. Заявник також висував інші скарги за Конвенцією.

Розглянувши скарги заявників за статтями 3 та 13 Конвенції, Європейський суд нагадав, що під час встановлення, чи є умови тримання такими, «що принижують гідність» у розумінні статті 3 Конвенції, серйозний брак простору у в'язничних камерах вважається дуже впливовим чинником та може становити порушення як сам собою, так і в сукупності з іншими недоліками. Посилаючись на свою попередню практику, Європейський суд дійшов висновку, що умови тримання заявника під вартою були неналежними, і заявник не мав у своєму розпорядженні ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з його скаргами, та констатував порушення статей 3 та 13 Конвенції.

Щодо інших скарг заявника Європейський суд, посилаючись на свою попередню практику у справах проти України, дійшов висновку про порушення пункту 3 статті 5 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю тримання його під вартою під час кримінального провадження та пункту 5 статті 5 Конвенції у зв'язку з відсутністю або наданням неналежного відшкодування за надмірно тривале тримання заявника під вартою, а також пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю кримінального провадження.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що ці скарги свідчать про порушення статей 3 та 13 Конвенції у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою та відсутністю у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту;
3. *Постановляє*, що було порушено Конвенцію у зв'язку з іншими скаргами, висунутими за усталеною практикою Суду (див. таблицю у додатку);
4. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику суми, зазначені у таблиці в додатку, ці суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ФЕЩЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF FESHCHENKO v. UKRAINE)
(заява № 75394/13)

Стислий виклад рішення від 14 жовтня 2021 року

У зв'язку із зникненням дочки у квітні 2010 року заявник звернувся до міліції із відповідною заявою. 30 квітня 2010 року Деснянське районне управління ГУ МВС України у місті Києві (далі – районне управління міліції) винесло постанову про відмову у порушенні кримінальної справи у зв'язку з відсутністю складу злочину. Вказана постанова у травні 2011 року була скасована прокуратурою міста Києва у зв'язку із необґрунтованістю.

Наступного місяця районне управління міліції порушило кримінальну справу у зв'язку із зникненням дочки заявника за фактом незаконного позбавлення волі або викрадення людини. Враховуючи той факт, що одночасно із зникненням дочки у заявника із дому зникли всі грошові кошти, заявник вважав, що дочку міг викрасти і, можливо, вбити її колишній хлопець з метою привласнення цих коштів і просив перекваліфікувати злочин з викрадення на умисне вбивство.

Починаючи з вересня 2011 року, в тому числі і за заявою заявника, неодноразово проводилися перевірки щодо неналежного розслідування кримінальної справи та щодо встановлення та притягнення до дисциплінарної відповідальності осіб, винних у неналежному розслідуванні. Міністерство внутрішніх справ України та прокурори різних рівнів у відповідь на скарги заявника повідомляли, що розслідування справи було неналежним, а щодо працівників, у провадженні яких перебувала справа, було порушено дисциплінарні провадження, а також повідомляли про надання вказівок щодо проведення подальших слідчих дій.

У листопаді 2020 року територіальний підрозділ прокуратури міста Києва в чергове повідомив заявника, що було вивчено матеріали кримінальної справи та встановлено неналежність розслідування, а також надано вказівки стосовно проведення подальших слідчих дій.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за статтями 2, 6 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на непроведення ефективного розслідування зникнення його дочки. Європейський суд вирішив розглянути скаргу заявника за статтею 2 Конвенції.

Розглянувши скаргу заявника, Європейський суд зазначив, що повноцінне розслідування зникнення дочки заявника розпочалося із запізненням, більш ніж через рік після зникнення. Ця значна і невинуватена затримка не була компенсована вжиттям комплексних слідчих дій у подальший період. Крім того, органи державної влади не перевірили версію заявника про вбивство дочки. У відповідь заявник отримував лише підтвердження факту, що розслідування було неналежним, і загальні запевнення про вжиття у подальшому ефективних заходів. Протягом наступних років розслідування продовжувало проводитися неефективно і цей факт неодноразово визнавали органи державної влади.

Враховуючи всі наявні матеріали, Європейський суд встановив, що національні органи влади не виконали своїх зобов'язань про вжиття всебічних і своєчасних заходів для розшуку та розслідування підозрілого зникнення дочки заявника та констатував порушення статті 2 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що було порушено процесуальний аспект статті 2 Конвенції;
3. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
 - (i) 6 000 (шість тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (ii) 800 (вісімсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат, ця сума має бути сплачена на банківський рахунок пана М. Тарахкала;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
4. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «РОДЗЕВІЛЛО ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF RODZEVILLO AND OTHERS v. UKRAINE)
(Заяви № 27870/18/20 та 2 інші)

Стислий виклад рішення від 28 жовтня 2021 року

На момент подання заяв до Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники відбували покарання у виді довічного позбавлення волі.

До Європейського суду заявники скаржилися за статтею 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на їхнє покарання у виді довічного позбавлення волі без перспективи звільнення.

Розглянувши скарги заявників, Європейський суд зауважив, що Конвенція не забороняє застосування покарання у виді довічного позбавлення волі до осіб, яких було визнано винними у вчиненні особливо тяжких злочинів, наприклад, умисному вбивстві. Однак, для того, щоб таке покарання відповідало вимогам статті 3 Конвенції, воно має бути *de jure* та *de facto* скоротним, що означає як наявність у засудженого перспективи звільнення, так і можливість перегляду вироку.

Посилаючись на свою попередню практику, зокрема на рішення у справі «Петухов проти України (№2)», Європейський суд зазначив, що не вбачає жодних фактів або аргументів, здатних переконати його дійти іншого висновку щодо прийнятності та суті скарг заявників, та констатував порушення статті 3 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* заяви прийнятними;
3. *Постановляє*, що ці заяви свідчать про порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з покаранням у виді довічного позбавлення волі без перспективи звільнення;
4. *Постановляє*, що встановлення порушення само собою становить справедливую сатисфакцію».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «РОДЗЕВІЛЛО ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF RODZEVILLO AND OTHERS v. UKRAINE)
(Заяви № 27870/18/20 та 2 інші)

Стислий виклад рішення від 28 жовтня 2021 року

На момент подання заяв до Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники відбували покарання у виді довічного позбавлення волі.

До Європейського суду заявники скаржилися за статтею 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на їхнє покарання у виді довічного позбавлення волі без перспективи звільнення.

Розглянувши скарги заявників, Європейський суд зауважив, що Конвенція не забороняє застосування покарання у виді довічного позбавлення волі до осіб, яких було визнано винними у вчиненні особливо тяжких злочинів, наприклад, умисному вбивстві. Однак, для того, щоб таке покарання відповідало вимогам статті 3 Конвенції, воно має бути *de jure* та *de facto* скоротним, що означає як наявність у засудженого перспективи звільнення, так і можливість перегляду вироку.

Посилаючись на свою попередню практику, зокрема на рішення у справі «Петухов проти України (№2)», Європейський суд зазначив, що не вбачає жодних фактів або аргументів, здатних переконати його дійти іншого висновку щодо прийнятності та суті скарг заявників, та констатував порушення статті 3 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* заяви прийнятними;
3. *Постановляє*, що ці заяви свідчать про порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з покаранням у виді довічного позбавлення волі без перспективи звільнення;
4. *Постановляє*, що встановлення порушення само собою становить справедливую сатисфакцію».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ПАРХОМЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF PARKHOMENKO v. UKRAINE)
(заява № 451/13)

Стислий виклад рішення від 28 жовтня 2021 року

Під час тримання під вартою у державній установі «Харківський слідчий ізолятор» заявниця страждала на серйозне захворювання, яке впливало на її повсякденну діяльність.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявниця скаржилась за статтею 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на ненадання їй належної медичної допомоги під час тримання під вартою.

Розглянувши скаргу заявниці та пославшись на свою попередню практику у справах проти України, Європейський суд підкреслив, що медична допомога, яка надається в установах виконання покарань, має відповідати тому рівню допомоги, яку державні органи зобов'язалися надавати для всього населення. Зважаючи на свою практику з цього питання, Європейський суд дійшов висновку, що у цій справі заявниця не отримала належної медичної допомоги під час тримання під вартою, і констатував порушення статті 3 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що вона свідчить про порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з неналежною медичною допомогою під час тримання під вартою;
3. *Постановляє*, що:
 - (a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявниці суму, зазначену у таблиці в додатку, яка має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «АЗОВЦЕВА ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF AZOVITSEVA v. UKRAINE)
(заява № 64932/12)

Стислий виклад рішення від 14 жовтня 2021 року

02 листопада 2007 року на вулиці в м. Стаханів Луганської області чоловіка заявниці збив автомобіль, яким керував Т. Від отриманих тілесних ушкоджень чоловік заявниці помер на місці дорожньо-транспортної пригоди (далі – ДТП).

12 листопада 2007 року Головне управління Міністерства внутрішніх справ України в Луганській області порушило кримінальну справу за фактом порушення правил безпеки дорожнього руху, що спричинило смерть.

Протягом 2007 – 2012 років кримінальна справа неодноразово закривалася у зв'язку з відсутністю складу злочину. У подальшому прокурори та національні суди скасовували постанови про закриття кримінального провадження як необґрунтовані, і надавали вказівки провести додаткове розслідування.

21 травня 2013 року Ленінський районний суд міста Луганська скасував постанову слідчого про закриття кримінального провадження, зазначивши, що версія заявниці щодо ДТП не була належним чином проаналізована. Апеляційний суд Луганської області залишив це рішення без змін.

3 жовтня 2014 року інформація щодо розслідування відсутня, оскільки матеріали справи знаходяться на тимчасово окупованій території у Луганській області.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявниця скаржилася за пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) у зв'язку із непроведенням ефективного розслідування смерті її чоловіка, який загинув у ДТП.

Європейський суд, якому належить провідна роль щодо здійснення юридичної кваліфікації фактів справи, зауважив, що цю справу слід розглядати з точки зору зобов'язання держави провести ефективне розслідування за процесуальним аспектом статті 2 Конвенції.

З огляду на всі надані йому матеріали та відповідно до усталеної практики Європейський суд дійшов висновку, що у цій справі розслідування події не відповідало критерію ефективності та констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

«1. *Оголошує* заяву прийнятною;

2. *Постановляє*, що ця заява свідчить про порушення пункту 1 статті 2 Конвенції у зв'язку з непроведенням ефективного розслідування смерті чоловіка заявниці;

3. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявниці суму, зазначену у таблиці в додатку, яка має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

4. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «НЕЧАЙ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF NECHAY v. UKRAINE)

(заява № 15360/10)

Стислий виклад рішення від 01 липня 2021 року

27 лютого 2004 року заявника було затримано за підозрою у вчиненні вбивства та наступного дня щодо нього порушено кримінальну справу. 03 березня 2004 року Дніпровський районний суд міста Києва (далі – районний суд) обрав заявнику запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, який неодноразово продовжувався з однакових підстав.

З 21 червня 2004 року до 04 квітня 2005 року до заявника було застосовано примусові заходи медичного характеру у психіатричній лікарні з суворим наглядом. Районний суд постановив, що після одужання заявник міг бути притягнутий до кримінальної відповідальності та не вказав про зупинення чи закриття справи. Декілька разів районний суд визнавав заявника винним у вчиненні вбивства, однак Апеляційний суд міста Києва (далі – апеляційний суд) скасовував вироки та направляв справу до прокуратури на додаткове розслідування. Усі подані заявником клопотання про зміну запобіжного заходу районний суд залишав без задоволення.

05 вересня 2011 року районний суд змінив запобіжний захід заявника на підписку про невиїзд.

14 червня 2017 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ залишив без задоволення касаційну скаргу прокурора та без змін ухвалу апеляційного суду про скасування вироку суду першої інстанції та закриття кримінальної справи щодо заявника у зв'язку з недоведеністю його участі у вчиненні злочину.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за пунктом 3 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на надмірну тривалість тримання його під вартою під час кримінального провадження, за пунктом 1 статті 6 Конвенції на надмірну, понад десять років, тривалість провадження щодо нього, а також заявник скаржився за статтею 13 Конвенції на відсутність ефективного засобу юридичного захисту у національному законодавстві, який би дозволив йому прискорити провадження.

Розглянувши скарги заявника за пунктом 3 статті 5 Конвенції, Європейський суд, посилаючись на рішення у справах *«Харченко проти України»* та *«Ігнатів проти України»*, дійшов висновку, що не оцінюючи конкретні факти або не розглядаючи можливість застосування інших запобіжних заходів як альтернативу триманню під вартою під час кримінального провадження протягом тривалого часу, та постійно посилаючись на тяжкість обвинувачень, органи державної влади продовжували строк тримання заявника під вартою під час судового розгляду на підставах, які не можуть вважатися «достатніми» та «відповідними», щоб виправдати його тривалість. Європейський суд констатував порушення пункту 3 статті 5 Конвенції.

Щодо скарги заявника за пунктом 1 статті 6 Конвенції Європейський суд дійшов висновку, що кримінальне провадження щодо заявника розпочалося 27 лютого 2004 року та закінчилося 14 червня 2017 року і тривало, таким чином, дванадцять з половиною років у трьох інстанціях за винятком періоду перебування заявника у психіатричній лікарні. Посилаючись на свою попередню практику з цього питання, Європейський суд вирішив, що у цій справі тривалість провадження була надмірною та не відповідала вимозі «розумного строку» та констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Посилаючись на свій висновок у рішенні *«Меріт проти України»*, Європейський суд констатував порушення статті 13 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що було порушено пункт 3 статті 5 Конвенції;
3. *Постановляє*, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції;
4. *Постановляє*, що було порушено статтю 13 Конвенції;
5. *Постановляє*, що:

(i) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявнику 5 500 (п'ять тисяч п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(ii) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

6. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «НЕЧАЙ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF NECHAY v. UKRAINE)

(заява № 15360/10)

Стислий виклад рішення від 01 липня 2021 року

27 лютого 2004 року заявника було затримано за підозрою у вчиненні вбивства та наступного дня щодо нього порушено кримінальну справу. 03 березня 2004 року Дніпровський районний суд міста Києва (далі – районний суд) обрав заявнику запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, який неодноразово продовжувався з однакових підстав.

З 21 червня 2004 року до 04 квітня 2005 року до заявника було застосовано примусові заходи медичного характеру у психіатричній лікарні з суворим наглядом. Районний суд постановив, що після одужання заявник міг бути притягнутий до кримінальної відповідальності та не вказав про зупинення чи закриття справи. Декілька разів районний суд визнавав заявника винним у вчиненні вбивства, однак Апеляційний суд міста Києва (далі – апеляційний суд) скасовував вироки та направляв справу до прокуратури на додаткове розслідування. Усі подані заявником клопотання про зміну запобіжного заходу районний суд залишав без задоволення.

05 вересня 2011 року районний суд замінив запобіжний захід заявника на підписку про невиїзд.

14 червня 2017 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ залишив без задоволення касаційну скаргу прокурора та без змін ухвалу апеляційного суду про скасування вироку суду першої інстанції та закриття кримінальної справи щодо заявника у зв'язку з недоведеністю його участі у вчиненні злочину.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за пунктом 3 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на надмірну тривалість тримання його під вартою під час кримінального провадження, за пунктом 1 статті 6 Конвенції на надмірну, понад десять років, тривалість провадження щодо нього, а також заявник скаржився за статтею 13 Конвенції на відсутність ефективного засобу юридичного захисту у національному законодавстві, який би дозволив йому прискорити провадження.

Розглянувши скарги заявника за пунктом 3 статті 5 Конвенції, Європейський суд, посилаючись на рішення у справах *«Харченко проти України»* та *«Ігнатюк проти України»*, дійшов висновку, що не оцінюючи конкретні факти або не розглядаючи можливість застосування інших запобіжних заходів як альтернативу триманню під вартою під час кримінального провадження протягом тривалого часу, та постійно посилаючись на тяжкість обвинувачень, органи державної влади продовжували строк тримання заявника під вартою під час судового розгляду на підставах, які не можуть вважатися «достатніми» та «відповідними», щоб виправдати його тривалість. Європейський суд констатував порушення пункту 3 статті 5 Конвенції.

Щодо скарги заявника за пунктом 1 статті 6 Конвенції Європейський суд дійшов висновку, що кримінальне провадження щодо заявника розпочалося 27 лютого 2004 року та закінчилося 14 червня 2017 року і тривало, таким чином, дванадцять з половиною років у трьох інстанціях за винятком періоду перебування заявника у психіатричній лікарні. Посилаючись на свою попередню практику з цього питання, Європейський суд вирішив, що у цій справі тривалість провадження була надмірною та не відповідала вимозі «розумного строку» та констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Посилаючись на свій висновок у рішенні *«Меріт проти України»*, Європейський суд констатував порушення статті 13 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

«1. *Оголошує* заяву прийнятною;

2. *Постановляє*, що було порушено пункт 3 статті 5 Конвенції;

3. *Постановляє*, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції;

4. *Постановляє*, що було порушено статтю 13 Конвенції;

5. *Постановляє*, що:

(i) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявнику 5 500 (п'ять тисяч п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(ii) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

6. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ПАНЧЕНКО ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF PANCHENKO AND OTHERS v. UKRAINE)
(Заява № 66179/14 та 3 інші)

Стислий виклад рішення від 14 жовтня 2021 року

У період з 2004 до 2017 роки усім заявникам, засудженим до довічного позбавлення волі, органи влади неодноразово та у різні дати відмовляли у переведенні до установ виконання покарань, розташованих ближче до місць проживання їх близьких родичів.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржились на позбавлення їх можливості бачитися зі своїми родичами у зв'язку із поміщенням до віддалених установ виконання покарань та відмовами органів державної влади у задоволенні їхніх заяв про переведення, що порушило їхні права за статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція). Заявники також скаржились за пунктом 1 статті 6 та статтею 13 Конвенції на відмову у доступі до суду та відсутність ефективних національних засобів юридичного захисту у зв'язку з їхніми скаргами за статтею 8 Конвенції.

Розглядаючи скарги за статтею 8 Конвенції Європейський суд вказав, що у 2014 році до Кримінально-виконавчого кодексу України були внесені зміни. Незважаючи на те, що переведення засудженого до іншої установи можливо лише за виняткових обставин, законодавчі зміни передбачали додаткову підставу для переведення – ближче до місця постійного проживання його близьких родичів.

Розглянувши скарги за статтею 8 Конвенції, подані у заявах № 58700/16 і № 38002/17, Європейський суд зазначив, що уповноважені органи влади притримувалися формалістичного та обмежувального підходу до тлумачення і застосування відповідного законодавства, не враховуючи індивідуальну ситуацію кожного заявника. Посилаючись на свою попередню практику у справах проти України, Європейський суд констатував порушення статті 8 Конвенції.

Щодо скарги за статтею 6 Конвенції, поданої у заяві № 38002/17, Європейський суд зазначив, що у цій справі, у зв'язку із розбіжністю позицій між загальними та адміністративними судами щодо питання наявності у них компетенції розглядати позов заявника, позов не був розглянутий по суті. З огляду на це Європейський суд дійшов висновку, що така ситуація становила відмову у правосудді, що порушує саму суть права заявника на доступ до суду та констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Розглянувши скарги за статтею 13 Конвенції, поданої у заяві № 58700/16, Європейський суд встановив порушення у зв'язку із широкими дискреційними повноваженнями новостворених комісій, уповноважених розглядати заяви засуджених про переведення, а нечіткість судової практики, яка існувала принаймні до ухвалення Великою Палатою Верховного Суду постанови від 10 квітня 2019 року щодо підсудності адміністративним судам рішень пенітенціарних органів про переведення засуджених з однієї колонії до іншої, свідчить про неефективність і цього засобу.

Щодо решти скарг заявників Європейський суд, беручи до уваги всі наявні у нього матеріали, дійшов висновку, що їх слід відхилити як неприйнятні відповідно до пунктів 1 та 4 статті 35 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Вирішує* об'єднати заяву;
2. *Оголошує* неприйнятними скарги за статтею 8 та пунктом 1 статті 6 Конвенції у заявах № 66179/14 та № 58829/16, а у заяві № 38002/17 – прийнятними;
3. *Оголошує* прийнятними скарги за статтями 8 та 13 Конвенції у заяві № 58700/16;
4. *Постановляє*, що було порушено статтю 8 Конвенції у заявах № 58700/16 та № 38002/17;
5. *Постановляє*, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції у заяві № 38002/17;

6. *Постановляє*, що було порушено статтю 13 Конвенції у заяві № 58700/16;

7. *Постановляє*, що:

(a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити такі суми та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявникам; ці суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:

(i) 3 000 (три тисячі) євро кожному, пану Сілі та пану Кусу, в якості відшкодування моральної шкоди;

(ii) 1 650 (одна тисяча шістсот п'ятдесят) євро пану Сілі в якості компенсації витрат на правову допомогу, понесених під час провадження у Суді, які мають бути сплачені на банківський рахунок представника заявника, пана Тарахкала;

(iii) 2 500 (дві тисячі п'ятсот) євро пану Кусу в якості компенсації витрат на правову допомогу, понесених під час провадження у Суді, які мають бути сплачені на банківський рахунок представниці заявника, пані Овдієнко;

(b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

8. *Відхиляє* репту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ТРЕТЬЯКОВА ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF TRETUAKOVA v. UKRAINE)
(Заява № 63126/13)

Стислий виклад рішення від 04 листопада 2021 року

У цій справі лікар діагностувала матері заявниці численні хронічні захворювання та зробила їй дві ін'єкції, після чого стан матері заявниці значно погіршився. Її госпіталізували до лікарні, де надали інтенсивну допомогу. Наступного дня після виписки з лікарні мати заявниці померла.

За скаргами заявниці місцева прокуратура провела кілька перевірок, за результатами яких виносила постанови про відсутність підстав для порушення кримінальної справи за фактом стверджуваного неналежного виконання професійних обов'язків медичним працівником. Ці постанови скасовувалися вищими органами як необґрунтовані, а у справі призначались нові перевірки. Згодом кримінальну справу було закрито у зв'язку з відсутністю складу кримінального правопорушення. Заявниця оскаржила цю постанову до суду, проте суди всіх інстанцій відмовили їй у задоволенні позову.

За результатами службового розслідування лікарю було оголошено догану за надання неналежної медичної допомоги матері заявниці. Водночас *ad hoc* комісія при місцевому управлінні охорони здоров'я склала довідку, у якій було встановлено, що матері заявниці надали належну медичну допомогу.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявниця скаржилася, що її мати померла внаслідок неналежного виконання професійних обов'язків медичним працівником, а ефективного розслідування у зв'язку з цим проведено не було. Європейський суд вирішив розглянути справу за статтею 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).

Розглянувши скарги заявниці, Європейський суд вказав, що близько п'яти з половиною років справа заявниці розслідувалася шляхом проведення перевірок, які не відповідають принципам ефективного засобу юридичного захисту, оскільки слідчий може вживати лише обмежений перелік дій, а потерпілий не має офіційного статусу, тобто його ефективна участь у процедурі виключена.

Посилаючись на практику у справах проти України, Європейський суд також зазначив, що неодноразове скасування постанов про закриття кримінальної справи як необґрунтованих свідчить про структурну проблему.

Європейський суд зауважив, що спосіб проведення дослідчих перевірок і розслідування підірвав принцип ретельного розгляду основних фактів справи, а загальна тривалість провадження на момент відмови у задоволенні позову заявниці уже перевищувала майже десять років.

Крім того, Європейський суд зазначив, що проведені лікарнею та органами охорони здоров'я перевірки не відповідали процесуальним вимогам статті 2 Конвенції.

З огляду на зазначене Європейський суд дійшов висновку, що зіткнувшись зі скаргою на неналежне виконання професійних обов'язків медичним працівником, що призвело до смерті матері заявниці, національна система загалом не відреагувала ефективно всупереч зобов'язанням держави за статтею 2 Конвенції та констатував порушення процесуального аспекту цього положення.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Долучає до розгляду по суті* заперечення Уряду щодо невичерпання національних засобів юридичного захисту та відхиляє це заперечення після розгляду по суті;
2. *Оголошує* заяву прийнятною;
3. *Постановляє*, що було порушено процесуальний аспект статті 2 Конвенції;
4. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявниці такі суми:

- (i) 6 000 (шість тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що можуть нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди, ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (ii) 1 000 (одна тисяча) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявниці, в якості компенсації судових та інших витрат; ця сума має бути сплачена безпосередньо на банківський рахунок пана Є.Л. Бойченка у Франції;
- (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
5. Відхиляє решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ТРЕТЬЯКОВА ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF TRETUAKOVA v. UKRAINE)
(Заява № 63126/13)

Стислий виклад рішення від 04 листопада 2021 року

У цій справі лікар діагностувала матері заявниці численні хронічні захворювання та зробила їй дві ін'єкції, після чого стан матері заявниці значно погіршився. Її госпіталізували до лікарні, де надали інтенсивну допомогу. Наступного дня після виписки з лікарні мати заявниці померла.

За скаргами заявниці місцева прокуратура провела кілька перевірок, за результатами яких виносила постанови про відсутність підстав для порушення кримінальної справи за фактом стверджуваного неналежного виконання професійних обов'язків медичним працівником. Ці постанови скасовувалися вищими органами як необґрунтовані, а у справі призначались нові перевірки. Згодом кримінальну справу було закрито у зв'язку з відсутністю складу кримінального правопорушення. Заявниця оскаржила цю постанову до суду, проте суди всіх інстанцій відмовили їй у задоволенні позову.

За результатами службового розслідування лікарю було оголошено догану за надання неналежної медичної допомоги матері заявниці. Водночас *ad hoc* комісія при місцевому управлінні охорони здоров'я склала довідку, у якій було встановлено, що матері заявниці надали належну медичну допомогу.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявниця скаржилася, що її мати померла внаслідок неналежного виконання професійних обов'язків медичним працівником, а ефективного розслідування у зв'язку з цим проведено не було. Європейський суд вирішив розглянути справу за статтею 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).

Розглянувши скарги заявниці, Європейський суд вказав, що близько п'яти з половиною років справа заявниці розслідувалася шляхом проведення перевірок, які не відповідають принципам ефективного засобу юридичного захисту, оскільки слідчий може вживати лише обмежений перелік дій, а потерпілий не має офіційного статусу, тобто його ефективна участь у процедурі виключена.

Посилаючись на практику у справах проти України, Європейський суд також зазначив, що неодноразове скасування постанов про закриття кримінальної справи як необґрунтованих свідчить про структурну проблему.

Європейський суд зауважив, що спосіб проведення дослідчих перевірок і розслідування підірвав принцип ретельного розгляду основних фактів справи, а загальна тривалість провадження на момент відмови у задоволенні позову заявниці уже перевищувала майже десять років.

Крім того, Європейський суд зазначив, що проведені лікарнею та органами охорони здоров'я перевірки не відповідали процесуальним вимогам статті 2 Конвенції.

З огляду на зазначене Європейський суд дійшов висновку, що зіткнувшись зі скаргою на неналежне виконання професійних обов'язків медичним працівником, що призвело до смерті матері заявниці, національна система загалом не відреагувала ефективно всупереч зобов'язанням держави за статтею 2 Конвенції та констатував порушення процесуального аспекту цього положення.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Долучає до розгляду по суті* заперечення Уряду щодо невичерпання національних засобів юридичного захисту та відхиляє це заперечення після розгляду по суті;
2. *Оголошує* заяву прийнятною;
3. *Постановляє*, що було порушено процесуальний аспект статті 2 Конвенції;
4. *Постановляє*, що:
 - (a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявниці такі суми:

- (i) 6 000 (шість тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що можуть нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди, ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (ii) 1 000 (одна тисяча) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявниці, в якості компенсації судових та інших витрат; ця сума має бути сплачена безпосередньо на банківський рахунок пана Є.Л. Бойченка у Франції;
- (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
5. Відхиляє решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ТРЕТЬЯКОВА ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF TRETUAKOVA v. UKRAINE)
(Заява № 63126/13)

Стислий виклад рішення від 04 листопада 2021 року

У цій справі лікар діагностувала матері заявниці численні хронічні захворювання та зробила їй дві ін'єкції, після чого стан матері заявниці значно погіршився. Її госпіталізували до лікарні, де надали інтенсивну допомогу. Наступного дня після виписки з лікарні мати заявниці померла.

За скаргами заявниці місцева прокуратура провела кілька перевірок, за результатами яких виносила постанови про відсутність підстав для порушення кримінальної справи за фактом стверджуваного неналежного виконання професійних обов'язків медичним працівником. Ці постанови скасовувалися вищими органами як необґрунтовані, а у справі призначались нові перевірки. Згодом кримінальну справу було закрито у зв'язку з відсутністю складу кримінального правопорушення. Заявниця оскаржила цю постанову до суду, проте суди всіх інстанцій відмовили їй у задоволенні позову.

За результатами службового розслідування лікарю було оголошено догану за надання неналежної медичної допомоги матері заявниці. Водночас *ad hoc* комісія при місцевому управлінні охорони здоров'я склала довідку, у якій було встановлено, що матері заявниці надали належну медичну допомогу.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявниця скаржилася, що її мати померла внаслідок неналежного виконання професійних обов'язків медичним працівником, а ефективного розслідування у зв'язку з цим проведено не було. Європейський суд вирішив розглянути справу за статтею 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).

Розглянувши скарги заявниці, Європейський суд вказав, що близько п'яти з половиною років справа заявниці розслідувалася шляхом проведення перевірок, які не відповідають принципам ефективного засобу юридичного захисту, оскільки слідчий може вживати лише обмежений перелік дій, а потерпілий не має офіційного статусу, тобто його ефективна участь у процедурі виключена.

Посилаючись на практику у справах проти України, Європейський суд також зазначив, що неодноразове скасування постанов про закриття кримінальної справи як необґрунтованих свідчить про структурну проблему.

Європейський суд зауважив, що спосіб проведення дослідчих перевірок і розслідування підірвав принцип ретельного розгляду основних фактів справи, а загальна тривалість провадження на момент відмови у задоволенні позову заявниці уже перевищувала майже десять років.

Крім того, Європейський суд зазначив, що проведені лікарнею та органами охорони здоров'я перевірки не відповідали процесуальним вимогам статті 2 Конвенції.

З огляду на зазначене Європейський суд дійшов висновку, що зіткнувшись зі скаргою на неналежне виконання професійних обов'язків медичним працівником, що призвело до смерті матері заявниці, національна система загалом не відреагувала ефективно всупереч зобов'язанням держави за статтею 2 Конвенції та констатував порушення процесуального аспекту цього положення.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Долучає до розгляду по суті* заперечення Уряду щодо невичерпання національних засобів юридичного захисту та відхиляє це заперечення після розгляду по суті;
2. *Оголошує* заяву прийнятною;
3. *Постановляє*, що було порушено процесуальний аспект статті 2 Конвенції;
4. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявниці такі суми:

- (i) 6 000 (шість тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що можуть нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди, ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (ii) 1 000 (одна тисяча) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявниці, в якості компенсації судових та інших витрат; ця сума має бути сплачена безпосередньо на банківський рахунок пана Є.Л. Бойченка у Франції;
- (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
5. Відхиляє решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ДАМБЕ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE DAMBE AND OTHERS v. UKRAINE)
(Заяви № 27117/20 та 4 інших)

Стислий виклад рішення від 28 жовтня 2021 року

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за пунктом 1 статті 6 та статтею 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що тривалість кримінальних проваджень у їхніх справах була несумісною із вимогою «розумного строку» та на відсутність у них ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим. Заявник у заяві № 27117/20 також скаржився за іншими положеннями Конвенції.

З огляду на всі наявні в Європейського суду документи та відповідно до його практики Європейський суд дійшов висновку, що тривалість кримінальних проваджень у цих справах була надмірною і не відповідала вимозі «розумного строку», а у заявників не було ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цими скаргами, і констатував порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції.

Решту скарг заявника у заяві № 27117/20 Європейський суд відхилив відповідно до пункту 4 статті 35 Конвенції з огляду на те, що вони не відповідали критеріям прийнятності, викладеним у статтях 34 і 35 Конвенції, та не виявляли жодних ознак порушень прав і свобод, гарантованих Конвенцією або протоколами до неї.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* скарги щодо надмірної тривалості кримінальних проваджень, відсутності у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту прийнятними, а решту скарг у заяві № 27117/20 – неприйнятними;
3. *Постановляє*, що ці заяви свідчать про порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю кримінальних проваджень;
4. *Постановляє*, що
 - (a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені у таблиці в додатку, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти.»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ДЕШКО ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF DESHKO AND OTHER v. UKRAINE)
(Заява № 72209/13 та 2 інші заяви)

Стислий виклад рішення від 14 жовтня 2021 року

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за пунктом 3 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на надмірну тривалість тримання їх під вартою під час кримінального провадження.

Розглянувши скарги заявників за пунктом 3 статті 5 Конвенції, Європейський суд, посилаючись на рішення у справах «Харченко проти України» та «Ігнатюк проти України», дійшов висновку, що у цій справі тривалість тримання заявників під вартою під час кримінального провадження була надмірною, та констатував порушення цього положення Конвенції.

У заяві № 63731/19 заявник подав інші скарги, які також порушували питання відповідно до Конвенції. З огляду на всі наявні документи та відповідно до його усталеної практики Європейський суд дійшов висновку, що ці скарги також свідчать про порушення Конвенції у світлі його висновків у попередніх рішеннях проти України, зокрема у рішенні у справі «Меріт проти України», та встановив порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Щодо інших скарг за заявою № 72209/13 Європейський суд вказав, що ці скарги не відповідають критеріям прийнятності та не розкривають жодних випадків порушення прав і свобод, закріплених у Конвенції або протоколах до неї і відхилив цю частину заяви відповідно до пункту 4 статті 35 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* скарги щодо надмірної тривалості тримання під вартою під час кримінального провадження та інші скарги відповідно до усталеної практики Суду, зазначені у таблиці в додатку, прийнятними, та решту скарг у заяві № 72209/13 неприйнятними;
3. *Постановляє*, що ці скарги свідчать про порушення пункту 3 статті 5 Конвенції у зв'язку із надмірною тривалістю тримання під вартою під час кримінального провадження;
4. *Постановляє*, що було порушено Конвенцію у зв'язку із іншими скаргами, поданими відповідно до усталеної практики Суду (див. таблицю у додатку);
5. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені у таблиці в додатку, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти.
6. *Відхиляє* решту вимог заявника у заяві № 72209/13 щодо справедливої сатисфакції.»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ДЕШКО ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF DESHKO AND OTHER v. UKRAINE)
(Заява № 72209/13 та 2 інші заяви)

Стислий виклад рішення від 14 жовтня 2021 року

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за пунктом 3 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на надмірну тривалість тримання їх під вартою під час кримінального провадження.

Розглянувши скарги заявників за пунктом 3 статті 5 Конвенції, Європейський суд, посилаючись на рішення у справах *«Харченко проти України»* та *«Ігнатів проти України»*, дійшов висновку, що у цій справі тривалість тримання заявників під вартою під час кримінального провадження була надмірною, та констатував порушення цього положення Конвенції.

У заяві № 63731/19 заявник подав інші скарги, які також порушували питання відповідно до Конвенції. З огляду на всі наявні документи та відповідно до його усталеної практики Європейський суд дійшов висновку, що ці скарги також свідчать про порушення Конвенції у світлі його висновків у попередніх рішеннях проти України, зокрема у рішенні у справі *«Меріт проти України»*, та встановив порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Щодо інших скарг за заявою № 72209/13 Європейський суд вказав, що ці скарги не відповідають критеріям прийнятності та не розкривають жодних випадків порушення прав і свобод, закріплених у Конвенції або протоколах до неї і відхилив цю частину заяви відповідно до пункту 4 статті 35 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* скарги щодо надмірної тривалості тримання під вартою під час кримінального провадження та інші скарги відповідно до усталеної практики Суду, зазначені у таблиці в додатку, прийнятними, та решту скарг у заяві № 72209/13 неприйнятними;
3. *Постановляє*, що ці скарги свідчать про порушення пункту 3 статті 5 Конвенції у зв'язку із надмірною тривалістю тримання під вартою під час кримінального провадження;
4. *Постановляє*, що було порушено Конвенцію у зв'язку із іншими скаргами, поданими відповідно до усталеної практики Суду (див. таблицю у додатку);
5. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені у таблиці в додатку, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти.
6. *Відхиляє* решту вимог заявника у заяві № 72209/13 щодо справедливої сатисфакції.»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ЗАСЛОНОВ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF ZASLONOV v. UKRAINE)
(заяви № 4587/20 та № 47262/20)

Стислий виклад рішення від 14 червня 2021 року

Заявник тримався під вартою у Державній установі «Дніпровська установа виконання покарань (№ 4)».

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за статтями 3 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на неналежні умови тримання його під вартою та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту. Заявник також висував інші скарги за положеннями Конвенції.

Розглянувши скарги заявника, Європейський суд нагадав, що під час встановлення, чи є умови тримання такими, «що принижують гідність» у розумінні статті 3 Конвенції, серйозний брак простору у в'язничних камерах вважається дуже впливовим чинником та може становити порушення як сам собою, так і в сукупності з іншими недоліками. Посилаючись на свою попередню практику, Європейський суд дійшов висновку, що умови тримання заявника під вартою були неналежними і у нього не було ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з його скаргами, та констатував порушення статей 3 та 13 Конвенції.

Щодо інших скарг заявника Європейський суд, посилаючись на свою попередню практику у справах проти України, дійшов висновку про порушення пункту 3 статті 5 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю тримання заявника під вартою під час досудового розслідування; пункту 5 статті 5 Конвенції у зв'язку з відсутністю або наданням неналежного відшкодування у зв'язку з надмірною тривалістю тримання заявника під вартою під час досудового розслідування; пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю кримінального провадження щодо заявника.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* заяви прийнятними;
3. *Постановляє*, що ці заяви свідчать про порушення статей 3 та 13 Конвенції у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою та відсутністю ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим;
4. *Постановляє*, що було порушено Конвенцію у зв'язку з іншими скаргами, поданими відповідно до усталеної практики Суду(див. таблицю у додатку);
5. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику суми, зазначені у таблиці в додатку; ці суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «СИЛІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF SILI v. UKRAINE)
(Заява № 42903/14)

Стислий виклад рішення від 08 липня 2021 року

З 2009 до 2019 року заявник скаржився до адміністрації виправної колонії та місцевої прокуратури на неналежні побутові умови тримання під вартою у Роменській виправній колонії № 56 (далі – виправна колонія). Зокрема, він стверджував про переповненість камер, які були заражені шурами; відсутність штучної та природної вентиляції, через що він піддавався пасивному курінню співкамерників; відсутність приватності під час користування туалетом.

Після скарг заявника до місцевої прокуратури у 2019 році його було переведено до камери, в якій не палили та розміщувалось лише двоє ув'язнених. У березні 2020 року Роменський міськрайонний суд зобов'язав адміністрацію виправної колонії встановити у камері належні сантехнічні коліна, аби запобігти поширенню запахів стічних вод у камерах.

Також заявник стверджував про ненадання йому адміністрацією виправної колонії допомоги в організації його огляду медико-соціальною експертною комісією (далі – комісія) та оформленні документів щодо визнання його права на пенсію по інвалідності. У червні 2016 року після подання заявником клопотання комісія оглянула заявника та видала йому довідку, що він є особою з інвалідністю третьої групи по зору. У січні 2019 року комісія визнала заявника особою з інвалідністю третьої групи по зору безстроково та направила виписку з акту до територіального управління Пенсійного фонду України, яке повідомило адміністрацію виправної колонії про «вирішення питання щодо пенсійного забезпечення особи, яка відбуває покарання».

Заявник також неодноразово направляв листи адміністрації виправної колонії та до Пенсійного фонду України щодо надання допомоги в оформленні пенсії по інвалідності, проте відповіді не отримував. Також заявник звертався до Регіонального центру з надання безоплатної вторинної допомоги у Сумській області для оформлення пенсії по інвалідності. Заявнику двічі призначали захисників, однак він так і не отримав правової допомоги.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за статтею 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на неналежні умови тримання його під вартою в Роменській виправній колонії № 56 та за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції у зв'язку з неможливістю отримувати пенсію по інвалідності.

Щодо скарг заявника на неналежні умови тримання під вартою Європейський суд зазначив, що з огляду на наявні матеріали у справі, а також звіт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо візиту до виправної колонії заявник мав у своєму розпорядженні лише 3 кв. м, що вважається серйозним браком простору у в'язничній камері. Європейський суд дійшов висновку, що побутові умови тримання заявника під вартою у виправній колонії були такими, що принижують гідність та порушують статтю 3 Конвенції.

Європейський суд відхилив скаргу заявника за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, як явно необгрунтовану на підставі підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції у зв'язку з тим, що він не надав достатніх доказів, які б підтверджували його майнові права на отримання пенсії по інвалідності та не обгрунтував свої твердження про ненадання органами державної влади допомоги в її оформленні.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Оголошує* прийнятною більшістю голосів скаргу на умови тримання заявника під вартою у Роменській виправній колонії № 56, а решту скарг у заяві – неприйнятними;
2. *Постановляє* одноголосно, що було порушено статтю 3 Конвенції;
3. *Постановляє* одноголосно, що:
 - (а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику; ці суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
 - (i) 10 000 (десять тисяч) євро в якості відшкодування моральної шкоди;

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «БОЖЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF BOZHENKO v. UKRAINE)
(Заява № 42595/14)

Стислий виклад рішення від 14 жовтня 2021 року

У цій справі чоловік заявниці загинув у лютому 2004 року внаслідок дорожньо-транспортної пригоди. Незважаючи на негайне порушення прокуратурою кримінальної справи за фактом порушення правил дорожнього руху, що спричинило смерть людини, розслідування у цій справі супроводжувалося багатьма недоліками, зокрема відмовами у проведенні відповідних експертиз, поверненням справи на новий розгляд до суду першої інстанції, на додаткове розслідування до прокуратури, затримками у розслідуванні, яке станом на 2015 рік все ще тривало.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявниця скаржилася за статтею 2, пунктом 1 статті 6 та статтею 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на непроведення ефективного розслідування смерті її чоловіка, який помер в результаті завданих йому ушкоджень внаслідок дорожньо-транспортної пригоди.

Європейський суд вирішив, що ця скарга має розглядатися за статтею 2 Конвенції, і нагадав, що загальні принципи щодо ефективності розслідування у розумінні статті 2 Конвенції наведені в рішенні у справі «Мустафа Тунч і Фечіре Тунч проти Туреччини» [ВП] (Mustafa Tunç and Fecire Tunç v. Turkey) [GC], заява № 24014/05. Після виникнення зобов'язання провести розслідування дотримання процесуальних вимог за статтею 2 Конвенції оцінюється на підставі декількох основних критеріїв: належність слідчих дій, оперативність розслідування, залучення членів родини померлого та незалежність розслідування.

Розглянувши скаргу заявниці та факти справи, Європейський суд зазначив, що розслідування у цій справі характеризувалося різними недоліками, які підірвали здатність органів досудового розслідування встановити обставини смерті чоловіка заявниці та відповідальних осіб, якщо такі були.

Посилаючись на свою попередню практику у справах проти України, Європейський суд дійшов висновку, що проведені у цих справах розслідування не відповідали критерію ефективності та констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що ця заява свідчить про порушення пункту 1 статті 2 Конвенції у зв'язку з непроведенням ефективного розслідування смерті чоловіка заявниці;
3. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявниці суми, зазначені у таблиці в додатку, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти.
4. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ЖУПАН ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF ZHUPAN v. UKRAINE)
(Заяви № 38882/18 та № 50200/19)

Стислий виклад рішення від 07 жовтня 2021 року

У жовтні 2014 року рішенням Хустського районного суду Закарпатської області (далі – районний суд) місце проживання неповнолітньої дитини було визначено разом із заявницею. Поки заявниця перебувала у Чеській Республіці, її батьки, з якими проживала дитина, у серпні 2015 року добровільно віддали дитину батьку. Передача була засвідчена нотаріально.

03 листопада 2015 року районний суд задовольнив цивільний позов заявниці і посилаючись на своє попереднє рішення про визначення місця проживання дитини, виніс рішення про повернення дитини заявниці, на виконання якого було відкрито виконавче провадження.

Рішенням районного суду у серпні 2017 року були задоволені позовні вимоги батька, враховуючи фактичну ситуацію дитини та її найкращі інтереси. Вказаний суд визначив місце проживання дитини з батьком. Суди апеляційної та касаційної інстанцій залишили це рішення без змін.

3 листопада 2015 року до серпня 2019 року державний виконавець тричі намагався виконати рішення районного суду від 03 листопада 2015 року, проте дитина відмовлялася йти до заявниці. Крім того, державний виконавець двічі накладав штрафи на батька дитини за невиконання рішення суду про передачу дитини заявниці, а також звернувся до поліції щодо порушення кримінального провадження, яке за результатами проведеного розслідування було закрито у зв'язку із відсутністю складу злочину.

У серпні 2019 року Закарпатський апеляційний суд, враховуючи висновки суду про необхідність проживання дитини зі своїм батьком, скасував рішення суду від 03 листопада 2015 року.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявниця скаржилася за статтями 6 та 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на невиконання органами державної влади рішення від 03 листопада 2015 року про передачу дитини заявниці. Європейський суд вирішив розглянути скаргу заявниці за статтею 8 Конвенції.

Європейський суд зазначив, що національні органи влади не вжили всіх належних заходів для забезпечення повернення дитини заявниці, а саме не забезпечили надання дитині належної професійної цільової підтримки. За конкретних обставин цієї справи така допомога становила частину необхідних заходів, вжиття яких органами державної влади розумно вимагалось для дотримання ними позитивних зобов'язань, передбачених статтею 8 Конвенції.

Європейський суд дійшов висновку, що до моменту ухвалення нового рішення про проживання дитини з батьком національні органи влади не виконали свого позитивного зобов'язання за статтею 8 Конвенції щодо забезпечення возз'єднання заявниці з дитиною.

Європейський суд зазначив, що у справах проти України уже встановлював, що нежиття належних заходів для виконання судових рішень стосовно дітей, є наслідком недостатньо розвинутих законодавчих та адміністративних механізмів, які б могли прискорити добровільне дотримання домовленостей із залученням фахівців органів опіки та піклування. Крім того, наявні механізми не передбачали відповідні і конкретні заходи для забезпечення примусового виконання рішення, відповідно до принципу пропорційності. З огляду на зазначене Європейський суд констатував порушення статті 8 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* заяви прийнятними;
3. *Постановляє*, що було порушено статтю 8 Конвенції;
4. *Постановляє*, що:
 - (a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявниці такі суми:
 - (i) 4 500 (чотири тисячі п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (ii) 1 500 (одна тисяча п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявниці, в якості компенсації судових та інших витрат;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки

Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

5. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ВИХОВАНOK ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF VUKHOVANOK v. UKRAINE)
(Заява № 12962/19)

Стислий виклад рішення від 07 жовтня 2021 року

20 лютого 2013 року Залізничний районний суд міста Львова (далі – районний суд) встановив графік побачень заявника з донькою. Заявник регулярно бачився зі своєю донькою, однак з літа 2014 року мати почала перешкоджати їх побаченням.

У серпні 2014 року Державна виконавча служба України за заявою заявника відкрила виконавче провадження. У жовтні цього ж року державний виконавець встановив, що мати дитини не перешкоджала заявнику у побаченнях з дочкою, і державний виконавець закінчив виконавче провадження.

Заявник неодноразово оскаржував постанови державного виконавця про закінчення виконавчого провадження, внаслідок чого його було відновлено.

У 2019 році районний суд розглянувши скарги заявника встановив, що під час виконавчого провадження у 2016 році державний виконавець склав декілька неповних актів, не приділивши належної уваги правам заявника. Крім того, постанова державного виконавця про закінчення виконавчого провадження була безпідставною, оскільки не було вжито всіх заходів для забезпечення домовленостей про побачення з дитиною. Пізніше державний виконавець виніс постанови про накладання штрафів на мати дитини та про арешт її майна у зв'язку з невиконанням нею графіку побачень, які згодом були скасовані судом.

У грудні 2019 року районний суд відмовив у задоволенні позову матері дитини та встановив, що небажання дитини бачитися із батьком не могло бути достатньою підставою для невиконання графіку побачень. Станом на березень 2021 року виконавче провадження тривало.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за статтями 6,8 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на неналежне виконання органами державної влади домовленостей про побачення з дитиною, встановлених судовим рішенням від 20 лютого 2013 року. Європейський суд вирішив розглянути скарги заявника за статтею 8 Конвенції.

Європейський суд зазначив, що національні органи влади не вжили всіх належних заходів для забезпечення права заявника на побачення зі своєю донькою, зокрема, державний виконавець лише повідомляв про неуспішні спроби провести побачення та відмову дитини бачитися з батьком. Крім того, Європейський суд зауважив, що такий обмежений підхід державних виконавців був недостатнім. Ніщо не свідчить, що під час виконавчого провадження органи державної влади коли-небудь розглядали механізми добровільного виконання рішення, наприклад, шляхом розробки комплексної стратегії виконання, у тому числі цільової підтримки дитини, яка, вочевидь, проявляла ознаки відчуження одного з батьків.

Європейський суд підкреслив, що у справах проти України уже встановлював, що невжиття належних заходів для виконання судових рішень, якими встановлюються домовленості про побачення з дітьми, є наслідком недостатньо розвинутих законодавчих та адміністративних механізмів, які б могли прискорити добровільне дотримання домовленостей із залученням фахівців органів опіки та піклування. Крім того, наявні механізми не передбачали відповідні і конкретні заходи для забезпечення примусового виконання рішення, яким було встановлено домовленості про побачення, відповідно до принципу пропорційності. Європейський суд констатував порушення статті 8 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

«1. *Оголошує* заяву прийнятною;

2. *Постановляє*, що було порушено статтю 8 Конвенції;

3. *Постановляє* що:

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:

(i) 4 500 (чотири тисячі п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;

- (ii) 1 000 (одна тисяча) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
4. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «БЕРЛІЗЕВ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF BERLIZEV v. UKRAINE)

(Заява № 43571/12)

Стислий виклад рішення від 08 липня 2021 року

У квітні 2010 року щодо заявника було порушено кримінальну справу за фактом вимагання хабара від директора приватного підприємства (далі – директор). Працівники міліції надали директору декілька банкнот, позначених люмінесцентною речовиною, для передачі заявнику як хабара, та здійснили відеозапис цієї слідчої дії.

У грудні 2010 року Тернопільський міськрайонний суд визнав заявника винним в одержанні хабара та обрав йому покарання у виді позбавлення волі на строк п'ять років. Зокрема, суд посилався на показання, надані директором під час судового розгляду, показання працівників міліції та понятих, які зазначили, що на одному з пальців заявника була люмінесцентна речовина та на висновок експерта. Суд також посилався на інші докази, у тому числі протокол огляду кабінету заявника та відеозапис, зроблений під час його розмови з директором.

Апеляційний суд залишив без змін вирок суду першої інстанції. Заявник подав касаційну скаргу, в якій, зокрема, стверджував, що відеозйомка негласної слідчої дії проводилася незаконно, оскільки не була санкціонована судом. Суд касаційної інстанції, залишив вирок заявника без змін.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція) що негласна відеозйомка його розмови з директором порушила його право на повагу до приватного життя, а також за статтями 6 та 13 Конвенції, що його визнали винним в результаті провокації працівників міліції; його вирок ґрунтувався на незаконно отриманому доказі під час проведення працівниками міліції негласної слідчої дії, а його важливий та доречний аргумент стосовно недопустимості цього доказу не був належним чином розглянутий на національному рівні.

Розглядаючи скаргу заявника за статтею 8 Конвенції, Європейський суд вказав, що згідно з вимогами діючих на той момент норм національного законодавства, відеозйомка негласної слідчої дії щодо заявника мала бути санкціонована рішенням суду. Проте, у цій справі такий попередній судовий дозвіл працівники міліції не отримували. У зв'язку з цим Європейський суд констатував порушення статті 8 Конвенції.

Розглянувши іншу скаргу заявника Європейський суд зазначив, що вважає непослідовним заперечення заявником вчинення злочину та одночасне висунення ним скарги, що його спровокували вчинити його. Заперечення своєї причетності до злочину перешкодило заявнику висунути обґрунтовану скаргу на «таємного агента» (agent provocateur). З огляду на це Європейський суд відхилив скаргу заявника як явно необґрунтовану за підпунктом «а» пункту 3 та пунктом 4 статті 35 Конвенції.

Щодо скарги заявника на використання незаконного доказу, Європейський суд зазначив, що спірний доказ не був єдиним доказом, і суди посилалися на інші матеріали, у тому числі показання свідків, висновки експертів і речові докази. Також Європейський суд вказав, що заявник не оскаржував достовірність та точність спірного доказу та не заперечував проти його використання у кримінальному провадженні у судах першої та апеляційної інстанцій. Наведений із такою запізнілою та обмеженою аргументацією, все ж був розглянутий касаційним судом у своєму рішенні в межах компетенції згідно з відповідною законодавчою базою та відхилений як незначний. Європейський суд вказав, що обґрунтування касаційного суду було свавільним або явно недостатнім з огляду на обставини цієї справи та процесуальну поведінку заявника. Європейський суд відхилив цю скаргу як явно необґрунтовану згідно з підпунктом «а» пункту 3 та пунктом 4 статті 35 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* скаргу за статтею 8 Конвенції прийнятною, а решту скарг у заяві – неприйнятними;
2. *Постановляє*, що було порушено статтю 8 Конвенції;
3. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:

- (i) 4 500 (чотири тисячі п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (ii) 1 500 (одна тисяча п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
4. Відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ГУМЕНЮК ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF GUMENYUK AND OTHERS v. UKRAINE)
(Заява № 11423/19)

Стислий виклад рішення від 22 липня 2021 року

У період з 1994 до 2008 року заявники були обрані на посади суддів Верховного Суду України (далі – ВСУ) безстроково.

02 червня 2016 року Верховна Рада України одночасно з внесенням змін до Конституції України прийняла новий Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон «Про судоустрій»), відповідно до яких було створено Верховний Суд (далі – ВС) найвищий суд у системі судоустрою України.

Прикінцеві та перехідні положення Закону «Про судоустрій» передбачали утворення та призначення суддів ВС за результатами конкурсу та припинення діяльності і ліквідацію існуючого ВСУ та трьох судів касаційної інстанції. Судді судів, що підлягають ліквідації, до припинення діяльності мали статус, права та гарантії, визначені попереднім Законом України «Про судоустрій і статус суддів» та право брати участь у конкурсі на посади суддів ВС.

03 жовтня 2016 року Пленум ВСУ звернувся з конституційним поданням до Конституційного Суду України щодо Закону «Про судоустрій» у частині припинення діяльності ВСУ та утворення нового ВС. ВСУ стверджував, серед іншого, що перешкоджання суддям у виконанні їхніх суддівських функцій шляхом ліквідації ВСУ суперечитиме Конституції України.

Заявників, які брали участь в оголошеному у листопаді 2016 року конкурсі на посади суддів ВС, не було обрано.

15 грудня 2017 року ВС розпочав роботу. У червні 2018 року до Державного реєстру юридичних осіб було внесено інформацію, що ВСУ перебуває у процесі припинення. Перший заявник, діючи від імені ВСУ, оскаржив цю дію, але Окружний адміністративний суд міста Києва повернув позовну заяву у зв'язку з відсутністю у першого заявника повноважень вести справу від імені ВСУ та рекомендував йому звернутися до суду в якості фізичної особи.

Крім того, у червні 2018 року Вища кваліфікаційна комісія суддів України видала рекомендації про переведення заявників до різних апеляційних судів, які були залишені Вищою радою правосуддя (далі – ВРП) без розгляду по суті із зазначенням, що ці апеляційні суди припинили свою діяльність у зв'язку із судовою реформою. На момент ухвалення цього рішення п'ятеро членів ВРП брали участь у другому конкурсі до апарату нового ВС, а інший член ВРП був Головою нового ВС.

18 лютого 2020 року Конституційний Суд України розглянув справу, ініційовану Пленумом ВСУ, та встановив, що згідно з Конституцією України існував лише один найвищий судовий орган і він був перейменований з «Верховного Суду України» на «Верховний Суд». Крім того, він встановив, що з огляду на принцип незмінності суддів судді «старого» ВСУ мали продовжити здійснювати свої повноваження як судді «нового» ВС.

У червні 2020 року до Верховної Ради України було внесено законопроект № 3711 з пропозицією зарахувати суддів ВСУ до апарату ВС. Станом на червень 2021 року цей закон ще не був прийнятий.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на відсутність доступу до суду з метою оскарження стверджуваного незаконного перешкоджання у виконанні ними своїх суддівських функцій у результаті внесення змін до законодавства у 2016 році та на відсутність незалежності та безсторонності під час розгляду ВРП питання про переведення заявників на інші посади; за статтею 8 Конвенції на незаконне та безпідставне втручання в їхнє право на повагу до приватного життя у зв'язку з перешкоджанням у виконанні ними суддівських функцій.

Розглядаючи скаргу заявників щодо порушення права на доступ до суду, Європейський суд зазначив, що це право є одним із основоположних процесуальних прав для захисту представників судової влади, і заявники в принципі повинні були мати прямий доступ до суду у зв'язку із їхніми твердженнями про незаконне перешкоджання їм у виконанні суддівських функцій. Європейський суд дійшов висновку про необґрунтовану відсутність у заявників доступу до суду та констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції, зокрема підкресливши, що метою судової реформи було забезпечення справедливого судочинства та прискорення розгляду справ на національному рівні, а не перешкоджання заявників у зверненні до суду.

Щодо розгляду скарги заявників стосовно порушення їхнього права на незалежний та неупереджений суд у зв'язку з відмовою ВРП розглядати рекомендації ВККС про переведення заявників до судів нижчих інстанцій Європейський суд зазначив, що у цій справі ВРП діяла в межах здійснення її адміністративних повноважень, зокрема ухвалення рішень про переведення суддів у контексті реорганізації судової влади. Ця процедура була позасудовою та односторонньою і не передбачала вирішення «спору» для цілей статті 6 Конвенції. Такий спір міг виникнути лише у випадку оскарження рішень ВРП. У цій справі відповідна процедура на національному рівні не переходила у стадію «спору». ВРП відмовилася розглядати рекомендації ВККС щодо переведення заявників у зв'язку з припиненням існування судів, до яких їх пропонували перевести, і заявники не оскаржували ці ухвали. Європейський суд дійшов висновку, що провадження у ВРП не було пов'язане зі «спором» та відхилив вказану скаргу на підставі підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції, як таку, що несумісна з положеннями Конвенції.

Щодо скарги за статтею 8 Конвенції Європейський суд зазначив, що після того як запрацював ВС, тобто з грудня 2017 року, заявники не могли виконувати суддівські функції як судді ВС. Не зважаючи на рішення Конституційного Суду України, яким встановлено, що судді ВСУ могли продовжувати виконувати свої повноваження як судді ВС, а диференціація між судьями ВСУ та судьями ВС не узгоджувалася з принципом незмінності суддів, який був частиною конституційної гарантії незалежності суддів, питання відновлення виконання заявниками суддівських функцій станом на червень 2021 року все ще розглядалося Верховною Радою України.

Європейський суд зауважив, що неможливість виконувати свої суддівські функції в якості суддів ВС позбавили заявників можливості продовжувати свою суддівську діяльність та життя у професійному середовищі, де вони могли б досягти власних цілей професійного та особистого розвитку. На момент розгляду справи Європейським судом ці істотні наслідки для приватного життя заявників не були усунені і після ухвалення рішення Конституційним Судом України, який підтвердив застосовність до них принципу незмінності. З огляду на зазначене Європейський суд дійшов висновку, що відповідне втручання не відповідало вимогам законності для цілі Конвенції, оскільки протягом значного періоду часу була явно відсутня координація у вирішенні ситуації заявників, що серйозно підірвало правову визначеність та передбачуваність конституційних принципів незалежності суддів. Отже, було порушено статтю 8 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Долучає до розгляду по суті заперечення Уряду щодо недотримання правила шестимісячного строку, яке стосувалося прийнятності скарги заявників на стверджувану відсутність доступу до суду (пункт 1 статті 6 Конвенції), та відхиляє це заперечення після розгляду по суті;*
2. *Оголошує прийнятними скарги щодо доступу до суду (пункт 1 статті 6 Конвенції) та права на повагу до приватного життя (стаття 8 Конвенції), а решту скарг у заяві – непринятними;*
3. *Постановляє, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції щодо права заявників на доступ до суду;*
4. *Постановляє, що було порушено статтю 8 Конвенції;*
5. *Постановляє, що:*
 - (а) *упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції держава-відповідач повинна сплатити кожному заявнику по 5 000 (п'ять тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;*
 - (б) *із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;*
6. *Відхиляє решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції».*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «СПИЦІН ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF SPITSYN v. UKRAINE)
(Заява № 52411/18)

Стислий виклад рішення від 07 жовтня 2021 року

У червні 2016 року Ковпакіський районний суд м. Суми (далі – районний суд) встановив, що мати перешкождала заявнику спілкуватись з дитиною, та з огляду на це, встановив графік побачень заявника з донькою. За заявою заявника державний виконавець відкрив виконавче провадження, однак невдовзі закриття його. Згодом заявник звернувся до поліції із заявою про відкриття кримінального провадження у зв'язку з тим, що матір дитини не виконувала рішення районного суду.

03 серпня 2017 року районний суд задовольнив позов заявника, ухвалив рішення про регулярні побачення із дитиною та повторно зобов'язав матір дитини не перешкождати заявнику спілкуватись з донькою. Апеляційний суд Сумської області та Верховний Суд залишили рішення без змін.

Двічі державний виконавець відкривав виконавче провадження за заявою заявника. Під час одного з таких побачень донька відмовилась залишатись із заявником, друге побачення було скасовано через хворобу дитини. Невдовзі державний виконавець закриття виконавчі провадження.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на неналежне виконання органами державної влади домовленостей про побачення з дитиною, встановлених судовим рішенням від 03 серпня 2017 року.

Європейський суд зазначив, що національні органи влади не вжили всіх належних заходів для забезпечення права заявника на побачення зі своєю донькою, зокрема, після відкриття/відновлення державними виконавцями виконавчого провадження їхнє втручання обмежилось лише ознайомленням з умовами домовленостей про побачення з дитиною, а також складанням актів про дві неуспішні спроби провести побачення. Крім того, Європейський суд зауважив, що такий обмежений підхід державних виконавців був недостатнім, адже заявник не був зобов'язаний звертатись за відновленням виконавчого провадження. Ніщо не свідчить, що під час виконавчого провадження органи державної влади коли-небудь розглядали механізми добровільного виконання рішення, наприклад, шляхом розробки комплексної стратегії виконання, у тому числі цільової підтримки дитини.

Європейський суд підкреслив, що у справах проти України уже встановлювалося, що невжиття належних заходів для виконання судових рішень, якими встановлюються домовленості про побачення з дітьми, є наслідком недостатньо розвинутих законодавчих та адміністративних механізмів, які б могли прискорити добровільне дотримання домовленостей із залученням фахівців органів опіки та піклування. Крім того, наявні механізми не передбачали відповідні і конкретні заходи для забезпечення примусового виконання рішення, яким було встановлено домовленості про побачення, відповідно до принципу пропорційності. Європейський суд констатував порушення статті 8 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

«1. Долучає до розгляду по суті заперечення Уряду про невичерпання національних засобів юридичного захисту;

2. Оголошує заяву прийнятною;

3. Відхиляє заперечення Уряду про невичерпання національних засобів юридичного захисту;

4. Постановляє, що було порушено статтю 8 Конвенції;

5. Постановляє що:

a. упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:

i. 4 500 (чотири тисячі п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;

ii. 1 000 (одна тисяча) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат;

*b. із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;*

6. Відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ЧЕРНИХ ТА ГРУБИЙ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF CHERNYKH AND GRUBYI v. UKRAINE)
(Заяви № 59197/19 та № 33320/20)

Стислий виклад рішення від 28 жовтня 2021 року

Заявники тримались під вартою у Державній установі «Дніпропетровська установа виконання покарань (№ 4)» та у Київському слідчому ізоляторі.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за статтями 3 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на неналежні умови тримання їх під вартою та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим. Заявники також висували інші скарги за Конвенцією.

Розглянувши скарги заявників за статтями 3 та 13 Конвенції, Європейський суд нагадав, що під час встановлення, чи є умови тримання такими, «що принижують гідність» у розумінні статті 3 Конвенції, серйозний брак простору у в'язничних камерах вважається дуже впливовим чинником та може становити порушення як сам собою, так і в сукупності з іншими недоліками. Посилаючись на свою попередню практику, Європейський суд дійшов висновку, що умови тримання заявників під вартою були неналежними, і заявники не мали у своєму розпорядженні ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з їх скаргами, та констатував порушення статей 3 та 13 Конвенції.

Щодо інших скарг заявників Європейський суд, посилаючись на свою попередню практику у справах проти України, дійшов висновку про порушення пункту 3 статті 5 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю тримання заявників під вартою під час кримінальних проваджень та пункту 5 статті 5 Конвенції у зв'язку з відсутністю або наданням неналежного відшкодування за надмірно тривале тримання заявників під вартою.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* заяви прийнятними;
3. *Постановляє*, що ці скарги свідчать про порушення статей 3 та 13 Конвенції у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою та відсутністю у національному законодавстві будь-якого ефективного засобу юридичного захисту;
4. *Постановляє*, що було порушено Конвенцію у зв'язку з іншими скаргами, поданими відповідно до усталеної практики Суду (див. таблицю у додатку);
5. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені у таблиці в додатку; ці суми мають бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».

ВЕРХОВНИЙ СУД
Департамент аналітичної та правової роботи
вул. П. Орлика, 8, м. Київ, 01043
тел. (044) 207 35 46, тел./факс (044) 253 86 20
e-mail: inbox@supreme.court.gov.ua
Код ЄДРПОУ 41721784

В. о. Уповноваженого
у справах Європейського суду
з прав людини
Ользі ДАВИДЧУК
themis@minjust.gov.ua

На № 131707/5.2.2/22-21 від 30.12.2021

Шановна Ольго Василівно!

У Верховному Суді розглянуто Ваш лист (вх. № 47/0/1-22 від 6 січня 2022 року) з доданим до нього аналітичним оглядом рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), що набули статусу остаточного в IV кварталі 2021 року.

З метою дотримання прав людини та основоположних свобод під час здійснення правосуддя, недопущення їх обмежень або порушень, а також інформування судів першої та апеляційної інстанцій про причини, що зумовили порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, копію наданого Вами аналітичного огляду надіслано апеляційним судам для доведення до відома суддів першої та апеляційної інстанцій і врахування висновків рішень ЄСПЛ під час здійснення правосуддя (копія листа Верховного Суду додається).

Додаток: на 7 арк. в 1 прим.

З повагою

Керівник департаменту

Расім БАБАНЛИ

